

Recueil des Idiomes
de la
Région Gasconne.

Tome V

Basses-Pyrénées. 2.

Bayonne.
Mauléon. ~ Oloron.

(N°s 1188 - 1447.)

L'Enfant Prodigue

1. Un homme n'avait que deux fils. Le plus jeune dit à son père : « Il est temps que je sois mon maître et que j'aie de l'argent. Il faut que je puisse m'en aller et que je voie du pays. Partagez votre bien, et donnez-moi ce que je dois avoir. — Oui, mon fils, dit le père; comme tu voudras. Tu es un méchant et tu seras puni. » Puis ouvrant un tiroir, il partagea son bien et en fit deux portions égales.

2. Peu de jours après, le mauvais fils s'en alla du village en faisant le fier, et sans dire adieu à personne. Il traversa beaucoup de landes, des bois, des rivières, et vint dans une grande ville, où il dépensa tout son argent. Au bout de quelques mois, il dut vendre ses hardes à une vieille femme et se louer pour être valet : on l'envoya aux champs pour y garder les ânes et les bœufs.

3. Alors, il fut très malheureux. Il n'eut plus de lit pour dormir la nuit, ni de feu pour se chauffer quand il faisait froid. Il avait quelquefois si grand faim qu'il aurait bien mangé ces feuilles de choux et ces fruits pourris que mangent les porcs; mais personne ne lui donnait rien.

4. Un soir, le ventre vide, il se laissa tomber sur un escabeau, regardant par la fenêtre les oiseaux qui volaient légèrement. Puis il vit paraître dans le ciel la lune et les étoiles, et se dit en pleurant : Là-bas, la maison de mon père est pleine de domestiques qui ont du pain et du vin, des œufs et du fromage, tant qu'ils en veulent. Pendant ce temps, moi, je meurs de faim ici.

5. « Eh bien, je vais me lever, j'irai trouver mon père et lui dirai : Je fis un péché, quand je voulus vous quitter. J'eus grand tort, et il faut que vous me punissiez, je le sais bien. Ne m'appellez plus votre fils, traitez-moi comme le dernier de vos valets. Je fus coupable, mais je languissais loin de vous. »

6. Le père était dans son jardin, finissant d'arroser ses fleurs : il visitait les pommiers et les raisins. Quand il vit venir sur le chemin son fils tout couvert de sueur et de poussière, traînant la jambe, il put à peine le croire. Il se demanda s'il fallait qu'il le punît ou qu'il lui pardonnât... Enfin, avec les larmes dans les yeux, il lui tendit les bras, et se jetant à son cou lui donna un gros baiser.

7. Puis il fit asseoir son fils; il appela ses gens et les voisins : « Je veux l'aimer comme avant, le pauvre enfant, leur dit-il dès qu'ils furent rassemblés. Il a été assez puni : que personne maintenant ne lui fasse aucun reproche. Venez le voir; apportez-lui vite une jolie veste, mettez-lui un anneau au doigt et des souliers neufs aux pieds. Vous pourrez aussi prendre des coqs, des canards, et amener un veau bon à tuer : nous allons boire, manger ensemble et faire une grande fête. »

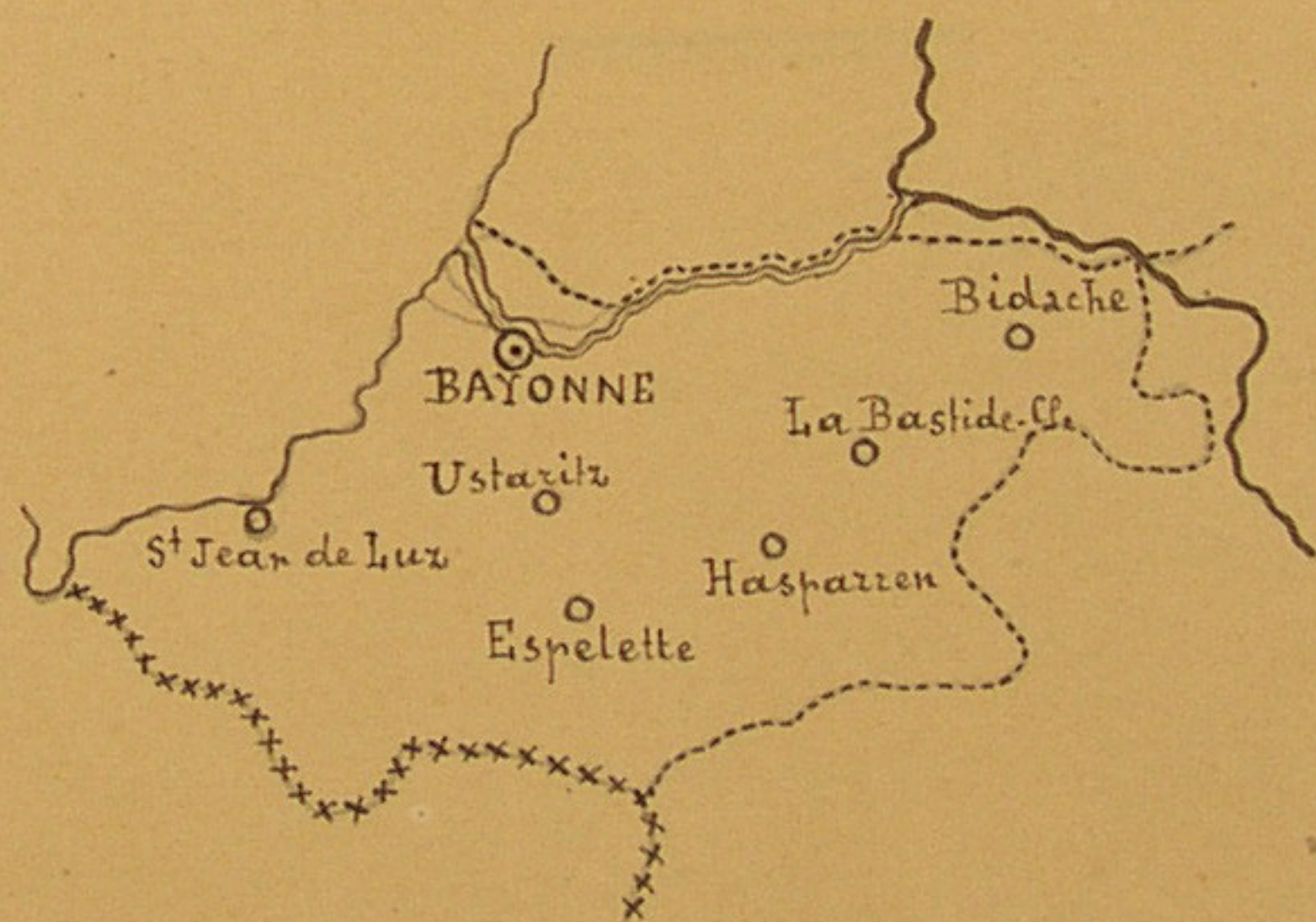
8. Les valets obéirent à leur maître et mirent une belle nappe sur la table. Au même moment, le fils aîné revenait de la chasse avec ses chiens : « Quel est donc ce bruit? s'écria-t-il en jurant. Je crois que vous chantez ici; il n'est pas trop tôt que je revienne. Etes-vous fou, mon père? »

9. « Non, mon fils, je ne le suis pas, répondit le vieillard. Si je fais cela, c'est que je suis plein de joie. Nous chantons et nous sommes heureux, car nous avons bien de quoi. Que tu le veuilles ou non, il faudra que tu chantes toi aussi et que tu te réjouisses avec nous, parce que ton frère qui était mort est revenu à la vie. C'est comme s'il venait de naître : hier il était perdu, aujourd'hui le voilà retrouvé. »

Arrondissement

de

Bayonne.

Canton
de
Bayonne (Nord-Est).

Commune de Lahonce.

1193. BNE. 2

Canton de Bayonne Nord-Est.

Haür galduya

1. Gizon batek ezutitzun bi seme beñic. Gastenac erran cakozun: « Ordoizu izannain ene naussi eta ukhan decaan diruya. Behar dizut yuan hemendic eta ikhussi herriac. Parthi yazu cure onthasuna eta emazut behar dudana. Bai, ene semia, erraintein dizu aítac: nahucan bezala. Gaischtua hiz eta punituya izaanhiz.» Gero idekitzian tieta bat partayatu zizun bere onthasuna eta igin zizun bi parte bardinac.

2. Coïnbeüt egun babharren buruyan, seme gaischtua yuan zuzun herritic handian ciniz eta adio erran gabe nehorri. Cressatu zilitzun ankitz larre, oinhan, ur, eta heldu hiri handi

bateta, nun chakutu baitiin bere diru quicia. Conbeit
hilaaten buruyan, saldu behar izan zilitzun bere arropae
emaste zahar bati eta yuan multil: iorri zizien
astuen eta idien zain

3. Orduyan izan zizun arras maluus.
Ez zizun ohue gehio gabaz lo eiteco, ez eta suie hotz
zenian beotzeco. Hain gosse handia zizun, coinbeit
aldez nun yan baizukoen urdeci yaten tusten aza
hosto eta fruitu ustelae; bainan nehoc etzacon
deusie emaiten.

4. Gau batez, sabela hutsa, cortea
utzizizun bere buruya alkhi baten gainea, behatzen
ziulaie leihotie chorierru arinksi yohan zienae. Gero
ikhussi zizun agercen uruyan argizaria eta
izarrae eta erran zizun niarrez caolaie: Han,
ene aitan etchia bethiaie multilez coinec baitute
ogia eta arnua, arrotziac eta gasna, nahuten
becinbat; denbora berian, ni, hemen gossae hilcen
hainie

5. « Untsaie, yeikico nuc, yuainuc
aitan hatcemaitea eta erran zaboyat: Ein nizun
bebatubat zu utzi nahi izan cintuanian. Falta
ukhan nizun handia eta behar nuzu puntue, baaki-
zut untsa. Ez nezazula deit zure semia, trata
nezazu zure multiletaie azkena becala. Faltadun
izan nuzu, bainan urzen hai nintutzun zutaie
urrun.»

6. Aita baatzian zuzun abhabatzen
ziina bere lilien ikistata: beha zozun bere saar
onduerri eta mahatserri. Ikhussi ziinian heldu
bidian gainian bere semia estalia herraitsez eta icerdiz,

zangua herrestan, doi doya sinhetsi zizun. Galdegin
zizun bere buruai heüya beharzanben eman punimenduya
ala barbamenduya..... Azkenian, nigarrac begietan
hedatu zaiñkhotzun besuac eta harren lephoa eroriz
eman zaiñkhotzun pot handibat.

7. Gero yarraazi zizun bere semia
deithu bere yendiac eta aiñsuac: « Maitatu nahi zitut
aintcinian bezala, haiñ gaichua, erran zayoten
bildu orduko. Azki punituya izan duzu: orü nehoc
ez dezola erran hitzie. Zaiñte ikhustea; ebharzazie
haruntzat laster yelete pulli bat, emakocie erhartun.
bat erhian eta zapeta berriac zanguetan. Hartuco
ahal duciñ coinbüt oilar, ahate, eta aatchibat hilceco
ondena; yuan gie edatea yalea elgarekin eta egitea
pesta handi bat.»

8. Muthilec obeitu zizun bere naiñsiai
eta eman zizun dafaila ederbat mahaiian. Memento
berian, seme sakarrena heldu zuzun ihicitie bere
chakurrekin: « Cerda bada harrabots hoi? oihu
egiten dizu yuamentuz. Usteizut cantatzen duziela
hemen; ez duzu goicü yin nadin. Zorua zü ene aita?»

9. « Ez, ene semia, ez nuc hala erran
zakozun, zaharra. Hoi eiten balinbaüt eiten diat
ceren nizen bozkalenciaz bethia. Cantaten diuc eta
iruz gituc ceren badiuc certaco. Nahi baiuc eta ez
baiuc hic e cantatu beharduc eta placar hartu guekin,
ceren eta hire anaya hilcena yin baita bicira. Sortetie
heldu balitz bezalaüc: atzo galduya cuyan, eün horra
hatemana.»

Notes: E. L' e basque n'est jamais muet comme en
français; il est moyen plutôt fermé qu'ouvert.

- U. L'u se prononce comme ou.
- C. Le c basque a le même son que le c français devant e et i. Le c devant a, o, u, a le même son que le k.
- G. Le g est guttural.
- K. Cette lettre remplace le q.
- N. Cette consonne est toujours forte au milieu, et à la fin des mots.
- S. La prononciation du s basque ne ressemble en rien à celle du s français. Pour bien prononcer la sifflante du s basque, au son plein et nourri, il faut appuyer le bout de la langue derrière les dents supérieures, sur la gencive, vers le palais de la bouche et la faire siffler dans cette position.
- Z. Cette consonne remplace très bien le ç.
Dans la langue basque, presque tous les mots sont terminés en a. Cette voyelle a la même valeur que l'article français.

Loubie, F.

Commune de Mouguerre

Canton de Bayonne N.E.

1194. B.N.E.2

Haar prodigoa.

1. Guizon batec ez quen bi sèmi baicic. Gastenac erran
cion bèri aitari: « Demboha da igan nadin inipausi eta igan
decañan dirua. Behar da yuan ohal nadin eta ikus decañan berri.
Pati caçu ontasuna, eta emadaçut niri behar dudana. » Bai, inè
sèmia, erran quen aitar; nahi dukan beçala. Guisto bat haiz eta
junitua igan haiz. » Quero idekitcon duelaçk tior bat partitua
quen bèri ontasuna eta equin cituen hortarie bi parte bordinac.

2. Egun gutien ondoan, sèmi guistoa yuan cen herriet
fierrarena equiten cuclarie, eta adiorie hihori erlan gabi. Passatu
cituen haizitè larri, ohar, ut eta yin cen hiri handi baterat nun
chakutu baitquen bèri diru quida. Cembait hilabetheren buruan
saldu behar igan cituen bèri fuskac emasti chakar bati eta bèri buru
allonatu mutil icaitoko; igorri cuten landetarat asten eta idien
caintçeko.

3. Orduan, arras malhurat igan cen. Ez quen quehiago
igan oheric lo equitico gabas, ez suic beherotçeko hotz hari conean.
Cembait aldiz hain gosi handia quen yaren baitcituen asta hasto
hec eta cherec, yaten bituzten fruitu usteldu hec; bainan nikore ez
cion deus emaiten.

H. Gau bates, tripa hutsa, utzi igans quen beri burua
erortzerat kayola baten gainerat behatzen, zelaric leihotie arinkie
bolatzen ciren choriac. Quero ikussi cituen aquertzen ceruan itharguia
eta igarrae, eta eran quen beri buruari sigarrez: Han, in' celaren
elchea bethca da sekiz coinea baitute sofua beta arrosa, arditzeac
eta gasna, nahi duten baicembat. Derbora hortan, si gorseac, hillcen
hafi naiz onerl.

D. « Ez bien, chutituko naiz quaren naiz ere aitaren
hatchemaiterat eta erranen diot: Bekatu equin nuen etci nahi
igan cintudarian. Hutz handia equin nuen eta behar nauzu punitu,
badakit onsa. Ez neçaculo deith quechiago curi seinia, trata neçacu
curi azken mutila bezala. Hobendun siçan naiz, bainan peritzen
hari nintzen çularic urrun. »

C. Aita beri baratcean cen, beri lilien arrosatzen finitcen:
bisitatzen cituen saçar ondoac eta mahatsac. Ikussi quenean
çiten bidean beri seinia dena icerdiz eta herroutruz estalio, sango
bat herretzan, doidoia sinkets ahal igans quen. Galdatu igan
quen beri buruari behar quen punitu edo behar çion barkatu...
Enfin, nigarrae bequietan hedatu cition besoac, eta audikitzen
celaric çharen lephorat eman çion pot handi bat.

F. Quero yararabi quen beri seinia deitju cituen beri
çendeac eta auçac: « Maithatu nahi dut lehen bezala,
çhaur gaicho erran çiten beldu çirenko. Itiki punitua igan:
nikore orai ez dezola equin errepochus biri bat. Çatoçti
ikusterat; Çharoçni flei besta ider bat, erroçni erçuten bat erçian
eta çapeta berriac sançetan. Hartzen ahateo ditutçni çri
oilarrae, ahateac etab çhartzen aratchi on bat hiltçeko: edan
behar duçu, yan elçarreckin eta equin çhesta handi bat. »

B. Muthee obeditu çuten beri nauçiani eta eman çuten
nappa ider bat mohounean. Memento berean seinie çaharrena
beldu cen ihizitie beri çharkurrekin: Çer da bada çarrobost
hori? oihu equin quen çuramentuz hari celaric. Çstei dut
cantatzen deçuela herreb; ez da çhizçqui çin nadin. Soroa çari
çni aita? »

9. « Ez eiri sennior, ez nire hala ihardeta, cum gabarra. Hori
equitem badiu, abegantur, betha noithelacotz equitem diat. Cantaleun
diogu do urus gaitu, eber baituqu certax icar. Nahi badue sta ez,
bharco due hie eiri cantatu eta alegu bratu gurekin, ceren hiri arria
hila curu beruz bicirrot ethorri duk. Tortatu heldu balitz becala
due: atzo galdua cen equu horra kausitua.

A Mouguerra, le 16 dicembre 1894.

P. Institutur.

Hargouet, Alfred.

Notes.

Deux ou trois remarques seulement, d'un caractère général sur la
prononciation de la langue basque:

1° La lettre U, dans le basque labourdien, a le son de la voyelle
composée ou.

Ex: malburus (malheurux), se prononce malhouroux.

2° La lettre S, se rapproche du ch français, aduui.

Ex: seime' (fils) se prononce cheimé.

3° Au équivalent en français à la voyelle O se prononce ouï en
glissant sur la voyelle composée ou.

Ex: Haut (l'enfant) se prononce haouir.

4° Les deux lettres -ph, en français f. se prononce en basque fech,
en faisant entendre la lettre h.

Ex: phesta (fête) se prononce fehekta et non fecktae.

1196. BNE 2

Commune d'Urcuit.

Canton de Bayonne nord-est.

Haïrra prodigoa.

I — Guisson batek es situen bi chemé baïssik. Gastéinak erran sion béré aitari: Dembora da ené yabé issan nadien éta serbèit dirou issan dessadan. Baït's padako da dessakédan équin hémèndik yoaitéa éta echcoualdé serbèit ic-houch dessadan. Partéca-sassou souré ontachouna, éta éman diéssadassou issan béhar doudana. — Baï, ené cheméa, dié erraiten aïtak nahiko doukan bessala. Gaïchtaquin baït haïs éta

issanen haïs gastigatoua. » Guéro tirita bat idikitzen,
partekatou souen bere ontachoua eta equin sitouen bi
parté bardinak.

2 - Guatibat egounen ondotik chemé gaichtoa
herritik yoan sen, handi equiten souelarik, eta nihori
adiorik erran gabé. Haïnits larra, oihan eta ibai iragan
sitouen, eta heldou sen hiri handi batean, non bere dirou
goussia chahoutou baitouen. Sembéit ilhabeteren bouraun,
bere pouchkak chaldou behar issan siorokan atcho bati
eta bera aintsinatou mouthil issaiteko; igorri souden
alhorretara aktoak eta idiak saintseto.

3 - Ordouan gain-gainetik dohacabé issan sen.
Guéhiago es souen issan oherik gauas lo equitoko es sourik
hots ari senian berotséco. Pratsouetan haïn goché handia
souen, non, ourdiék yatén ditoustén asa hochto eta frouitou
ouchtel hetarik chégour yanén baitoukéien; bainan nihork
déch es sion emaiten

4 - Arratch batean chabéla houtchik, alkitcho-baten
gainerat berebouroua erortséra outsi souen, arinki hegaldaka
sabiltsam churieri béquia hédatous. Guéro ikhouchi sitouen
hilarquia eta issarrak serouan aguertsén, eta migaréquimés,
bere-bourouari erran sion: « Han, éné aitarén itchéa
serbitsariés béthéa da, soïnék bai-douté mahi doutén besémbat-
ogui eta arno, arroltsé eta gachna, démbora béréan, ni gochéo
hiltsen ari nais hémen.

5 - « Hola beras, altchatséra noua, yoanen nais éné
aitarén cochitséra eta erranen diot: « Sou, outsi nahicatou
sintoudanéan bécatou equin nouen. Hobén handi bat
issan nouen, eta outcha badatik, baités padaco da gastiga
néssassoun. Es, néssassoula soure cheméa déitha guéhiago,
ibil néssassou soure serbitsarietarik asténa béssala.
Hobéndoun issan nintsén, bainan nintsén soutarik
ourroum iravunquitsen. »

6 - Aita bere baratséan sen, bere loréak
arrégatsea acabatsén souela: béquistatsen sitouen chagar-
ondoak eta mahatchak. Bere cheméa isserdis eta herriütchéo
goussia chalia, sangoa herrechtatous bidean ethortsén ikhouchi
souénéan doïdoia chinketchi souden (hourassela) galdéquin

sion béré bourouari, edo gastiga sessan edo barca sesson.
set équin bihar sitakén..... Astkénik, béquitan, nigarrékin,
hidatou siorstran béchoak éta béré bouroua aourdikié havén
léphorat mouchou handibat éman sion.

7- Guéro béré cheméa yar arasi zouén, béré
yéndéakéta hacussoak déithou sitouén. « Maitatou nahi
dout aintsiniéan bézila havur gaïchoa, siviéin erran
bildou sirenécots. Achki gastigatoua issan da, nihork orai
és déssola équin déu goubénéko érachia bat. Satosté ikhousté,
écar-ossoué lachtér choïnico pouillit bat, éssar otsové
ernestoun bat errian éta oïnétaco berrak oïnétan. Hartouko
ahal ditoutsoué éré vilhar-éta ahatétarik éta hiltéko
ou déu ahatché bat érakariko: ébatéra, ékarrékin yatéra
behta handi bat équitéra, goassi.»

8- Serbitsarék ditou obéditou siviéin béré maouchi
éta dafaïla éder bat éssarri soutéin mahainéan. « Moinéut
béréan, chemé adiner guéhiéna ikhissiték itsoultéin sion béré
saccourrékin: « Ser dabuda hots haü? Souén bouroca oïhou
équin issan ouchté dout cantous ari saïstéin hémén; és da
goïsséqui itsoul nadién. Soratou saréra, éné aïta? »

9- « És, éné cheméa, és naouk, holakatou, sion
ihandétsiagourréac. Hori équitén badiat boscarios béthéa
naïssélakots dour. Cantatsén diagouc éta boto gaitouc, essén
badiagouk sertas (issan). Nahi issan déssakan, edo és, baités
padaco issanen saïk canta déssakan hik éré éta boskaria
hadién gourékin, séren hirei anaïa, soma hila baitsen,
itsouli bai-da bissirat. Doïdvia chorthoua balits bessala
douc; atso galdoua souktan égoun horra nondén berris
atseïmana.»

L'Instituteur d'Urcuit,
Bégué

Nota - Ou dans la prononciation équivalent à U dans l'orthographe usuelle

ch ----- id ----- s ----- id -----
ss ----- id ----- z ----- id -----

h ~~prononcé~~ seul est toujours guttural

g se prononce toujours que; exemple: ge = que; gi = qui

Canton
de
Bayonne (nord-ouest).

Commune d'Arcangues.

Canton n.o. de Bayonne.

1198. 12

Haïr prodigüa.

1. Guizon batek bacitin bi seme. Gastienac erran
eioen bere aitari : « Dembora da ene naiïsi izan nadin eta
izan deradan diru. Ajoan ahal behar dut eta ikhus
deradan herri. Parti rare zure ontasuna eta emadazu
izan behar dudana. — Bai, ene semea, dio aitar ;
nahukan bezala. Gaichto bat haiz eta gastigatuya
izanen haiz. » Guero idekis tiroir bat, partiteen du
bere ontasuna eta equiten ditu bi parte higuälac.

2. Egun guti guero, seme gaichtoa yoanteen heritik
equines fierarena, eta nihori adio erran gabe. Bredatu
zitin haïnitz larre, oihan, ariberac eta yinteen hiri
handi batera, nun chahutu baitzin bere diru gueria.
Cembait ilhabeteren burayan, saldu behar izan zitin
bere arropac emastequi zahar bati eta plazatu behi :
egorri zuten landetarat han Saïnteko astoac eta idiac.

3. Orduyan, izan-teen arrad malurus. Etein

quehiago oherik lo equitoko gainaz, ez dirik beroteko
hotz hari cenian. Bain eembeit aldis hain gose handia,
nun yanen baitetin asa hostuac eta fruitu usteldu
hetarik urdick yaten ditustenac; bainan nihortk or
ciolen deusik emaiten.

4. Aras bates, tripa hutsa, utzi zin bere buruya
erorterat eadior baten gainerat behateen citila leihotik
choriac joinae airian bagabiltzan arinki. Quero ikusiz in
aguerteen eeruyan ilharguia eta izarrae eta erran zin
nigarez zagolarik: Han, ene aitaren etchia bethia da sehis,
joinek baitute oguia eta arnoa, arrolteiak eta gasna, nahi
duten beembat. Demora berian, ni, goses harinais
hiltteen hemen.

5. Edun, allhatuko naiz, yoanen naiz ene aitaren
kausiterat eta erranen diot: Eguin nin bekhatu bat,
nahi iran zintudanian utzi. Iratu nin handiski hoben,
eta behar nauzu gastiyatu, badakit ongui, Ez nerazula
quehiago deit zure semea; Irata nezazu zure askeneko
etchia bezala. Hobendun izan ninteen, bainan sofiteen
nin zutarik urrun...

6. Aita bere barateian. ben, bere lorien arrosateiad
akhabateen; bisitateen zitin sayar honduak eta mahakak.
Ikusi cinian heldu bidiaeren gainian bere semea, dena
icerdis eta herriautes estalia, herrestan sangoa, doydoya
sinhetxi-sin. Galdeguin-tein bere buruyari cyan
gastiyatu behar cin, ala barckhatu behar eiven.
Askemian, niyarak beguictan, hedatu zivokan besoac

eta lephorat yaüsi equinez, eman eiven musu handi bat.

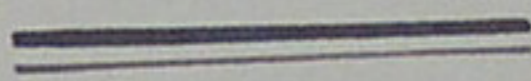
7. Guero, yar. arazi-zin bere semea; deitu zitin bere semea; deitu zitin bere yendiac eta haudoac: "Kahi dut maitatu aintzinian bezala, haur gaichoa, erran cioten, bitu irenean. Izan da adki gastiगतया: nihort orai ez diorotela equin ereprotehu bibirik. Zatatse ikhusterat, ekhar-ozgi laster mahipulisa eder bat, emozgi erestun-bat erhian eta sapata beriat oinetan. Kartuko ahal duzi ere oilar, ahate, eta ekharitko chahal bat ona hiltecto: Danen dugu, yanen elgarrekin eta equinen besta handi bat."

8. Schiek obeditu cioten beren naudiari eta eman dafaila eder bat mahainaren gainean. Orduyan berian, seme guchiene heldu zen ihizitic bere chakhirequin: "Cer da harabotz haii? oihu equiten du, yuramentu equinez. Uste dut kantus hari zaritela hemien, ez da goizegiu towna nadin Erho zare, ene aita?"

9. - Ez, ene semea, ez naük hala, ihardesten dio zaharrak hori equiten badiat, buskarios bethia naizelakus equiten diat kantatcen diagu eta urus gaituk, ecik badiagu certas. Nal izan dezayan edo ez, beharko dut hit ere kantatu eta gurekin alegueratu, ceren hire anaya hila zuyan eta bicirat townatu dut. Orai sorthu balis bezala dut: atzo galduya zuyan, egun horra nun den atzemana."

Sheberry

Canton
de
Saint-Jean-de-Suz.

Commune et Canton de
St. Jean-de-Luz.

1201.1.1

Haur arlotat^{ou}oua.

1. Guicon bat'c etcitouén bi semé
baïcik. Gasténak erran cion béré aitari: " Ordou da
ican nadin néré bououarén nausi naousi éta ican
décadan dirou. Béhar dout gatéco ahala ican éta
(behar ditout) basterrak ikhousi. Pharti cacou coure
ontasouna, éta emadacou ican béhar doudana.
— Bai, néré semia, erran couén aïtak, nahi
doudan bécala. Gaïstaguin bat haïs éta gastigatoua
icanén haïs. " Guéro, idékitein couilarik tiréta
bat, cathicatou couén béré ontasouna éta équín
citouén bi pharté berdignak,

2. Egoon gautien bourouan, semé
gaïstoua gán con herritik espantou équitén
souclarik, éta nihori adivritik équin gabé. Crébesatou
citouén hagnits larré, oihan batcou, aribera batcou,
éta éthori con hiri handi batéra, non chahoutou
baitsouén béré dirou goucia. Cénbüt hillabétéén
bourouan, behar ican citouén saldou béré sogn
arropak émastéqui cahar bati, éta biac behar
ican couén séhi sarthou : igorri coutén landétara,
astouén éta idien caintcéra.

3. Ordouan, aras dohacabi ican
tén. Etcouén quéhiago ohéik gauas lo équités,
es souik hots cénian bérotécés. Hagn cén goscé
batcouétan non yanén baitcitouén gohotik
cherriek yatén ditoustén aca osto éta frouitou
ousteldou hék, bagnan nihork éticouén fitsik
ématén.

4. Gavu batés, sabéla houtsik,
outsici couén béré bouroua értécéat alkhi ttiki
batén gainéa, béiratcén ciotélarik léihotik
aïrétan arhinki cabiltcan choriéi. Quéro ikhousi
citouén cérouan aquértcén ilharguia éta
icarrak, éta erran couén béré baitan nigarrés
cagouélarik : Hantchéé, éné aitarén étchia
séhis béthia da, coigneek baitouité ogui éta arno,

arroltécé' eta gasna, nahi douteren bécenbat.
Dénbora bérian, ni gosiac hilla nago hémén.

5. Biás, alchataco nais, ganén, nais
néré aitaén hatchématiat, eta erranen diot: Equin
nouén houts bat cou outci nahi ican cintoudanian.
Hobén handia ican nouén, eta behar naucou gastigatou,
hori badakit onqui. Es nécaoula quéhiago déit couré
sémia, equicou nitas couré séhiétarik askéna bécala.
Hobéndou ican nintcan, baïgnan esméiatces nindouán
coutarik hourroun.

6. Pita béré baratcian cén, béré loren
hourtatciaén akabatcén; miatcén citouén sagar ondoac
eta mahatsak. Khousi couénian bidéan éthortcén
béré sémia, déna icerdis eta erhagutsés estalia, cangoua
herréstan, doïdoia sinketsi ahal ican couén. Galdéquin
couén béré bourouari éian gastigatou behar couén, ala
barkatou behar cion. . . . Askénian, nigarra béquictan,
hédatou cioskan besvac, eta léphora salto équitén
ciolarik, éman cion moucou handi bat.

7. Quéro yaraaci couén béré sémia, déitou
citouén béré yendiak eta haïzouac: « Nahi dout maitatou
l'éhén bécala, haouir gaïchoua, erran ciotén bildou ciren
phondoutik, Aski gastigatoua iz icatou da, nihork
esdiocala orai éran gaïskik batéré. Catosté ikhoustéa,
ekharocoué couchian maïpoulis pouillit bat, ecarecocoé

erristoun bat erhian éta vignétaco berri batcou cançoitan. Har
détakétcoué éré cenbaît oillar (éta) ahaté, éta ékhar hiltzeco on dén
chahal bat: édanén (éta) yanén dougou élgarrekin, éta équinén bésta
handi bat. »

8. Séhiek obéditou ciotén bérén nauusiari éta éman
cotent dafailla édér bat mahaignaén gaïgnéan. Ordou bérian,
sémé caharréna heldou cen ihicitik béré cacourrekin. « Cér da bada
harrabots hau? oïhoucas éta arnégou équités galdéquin couén. Ousté
dout kantas ari carétéla hémén; esda goïcégui itcouil nadin.
Erhoa caré, éné aïta? »

9. Es, éné semia, es nauuc erhóa, ihardetsi couén
(quicon) caharrak. Gauça haouc équitén baïtiat, ~~du~~ ^{douc} cérien naïcén
boskarios béthéa. Kantatén ari gaïtoutk éta loriétan gaïtoutk cérien
baïtiagou équiastki cergatik. Hik nahi édo es, béharco douc kantatou
hik éré, éta gouriéki boskariatou, écén hiré anaïa hilla éna biciat
itcouli baïta. Orai sortcén balits bicala douc: atco galdoua
coucan, égoun hov doucala berritz atchémana. »

nota. -

1. S souligné Diffère del's non souligné en ce qu'elle est
sifflante (appuyer le bout de la langue derrière les dents supérieures, sur la
gencive, vers le palais de la bouche & la faire siffler dans cette position.)

2. y = d mouillé. Ex. yan, yanén.

3. H = toujours aspiré.

4. Pour tout le reste, j'ai orthographié de façon à faciliter et à
indiquer la prononciation. Prononcer comme en français.

St. Jean. de. Luz, le 8 Janvier 1899

Le Directeur de l'École publique

B. Chetz Etcheber

Ville de St. Jean-de-Luz.

1202. 1. 1 (Canton)

L'Enfant Prodigue.
Traduction basque.

Haur Prodighoa.

1. Ghizon bathek etzuen bi seme
baizik. Gaztenak erraiten dio bere aitari:
"Ordu da izan naien nere nahusi eta
izan dezan diru. Behar naiteke goan
emendik eta bazterak ikhusi. Parti-
zazu zure ontasuna, eta emanazu nire
behar dudana. — Bai nere semea, dio
aitak; nahi dukan bezala. Gaichtoa
haiz, kaiztigatua izanen haiz." Eta
tireta bat idekirik, partitu zuen bere
ontasuna eginez bi parte igualak.

2. Egun gutxi gheroago, seme tzarra goan zen herritik fiertzia erakutsiz, eta nihori adiorik eghin gabe. Landa, oihan, arribera hainitz trebesaturik goan da hiri haundi batera, non chakutzen baitu bere diru guzia. Zernbeit ilhabten buruan, behar izan zituen saldu bere arropa tcharak emazteki zahar batxia soldatean sehi sartu: landetara egorri zuten astoak eta idiak zaintzeko.

3. Orduan arras malurus izantzen. Itzuen gheingo oherik gauraz lo eghiteco, ez eta surik hotz zenian berotzeko.

Haintzen gose batzuetan, non, janen batzitan hurdiek jaten dituzten aza ostu eta fruitu usteldutarik; bainan nihork ez zion deusik emaiten.

4. Arrats bathez tripa utsik, alki bathen gainrera zen erori, leihotik beghiratuz choriak arinki egaldatzen. Gherokhusi zuen zerman aghertzen ilharghia eta izarrak, eta nigarrez dio bere buruari: Han, nere aitaren etchea sehi bethea da,

oghi, arno, arrautze eta gasna, nahiz bezin-
bat dutenak. Demora berean, ni, hemen
nago, goseak ilhutzen.

5. Beraz, altxatzerako noha, goanen naiz
aitaren gana eta erranen diot: Bekhatu bat
eghin nuen zu utzi nahiarakin⁽¹⁾ eta behar
nauzu kastigatu, badakit ongi. Ez nezazu
ghehiago deit zure semea, trata nezazu
zure azken sekia bezala. Faltiar nintzan,
bainan zutaz urrun ahutuz ninduan.

6. Aita baratzean zen bere loreak freskatzeaz
akabatzen, beghizatzen zituen ere bere
sagardiak eta mahastiak. Ikhusi zuene-
an bere semea bidean ethortzen, dena
izerdiz eta errhautsez betha zangoak
errestan, ezin sinbesten zuen. Galdeghin
zuen bere baitan behar ote zuen kastigatu,
edo behar zion barkhatu..... Azkenean,
nigarra beghitari, besoak zabalik, ogin
zion lepora salto eta eman musu haundi
bat.

7. Gero, jarrazi zuen bere semea;
deitu zituen bere jendeak eta haizok.

(1) Voir la note de la fin: Evatum

Nahi dut maitatu lehen bezala, haur gaithea,
erraiten diote bildu zireneko. Aski izan da kasti-
gatu, nihork orai ez diola egin ere porchurik.
Ehor zaetzeko honen ikhustera; ekhar zoizue
maipolis polit bat, ezar zoizue errestun bat
errian oinhetako berriak zangotan. Ahal
dezatueke ere hartu oilhar, ahate, eta ekharri
hiltzeko on den chahal bat, behar dugu edan,
yan eta egin beste haundi bat.

8. Schiek obeditu zuten beren nahusiari eta
ezarri zuten dafaila eder bat mahainaren
gainean. Arthe berean seme saharrena zatoren
ihizitik bere zakurrekin: « Zein da bada arra-
bots hau? deiadartzen du jiramentuka. Uste
dut kantaz hari zaretela homen: ez da goizegi
ni ethortzea. Erhoa zare aita?

9. « Ez nere semea ez nauk ala, arrapostu
zaharrak. Hori eghiten badiat alhegheraz
bethea naizelako duk. Kantas hari gaituk eta
hurus gaituk zerren badugun zer gatik. Nahi
edo ez, beharko duk kantatu hik ere eta al-
hegheratu gurekin, zerren hire anaihailla
zena beruitz bizirat ethorri baita.

Orai sortzen lalitz bezala duk, atzo
galdua huen, egun berritz, atzemaña.

Deluc

St Jean-de-Luz
8 janvier 1895.

(1) Erratum:— Un fragment de phrase ayant été omis pendant la transcription, il faut lire ainsi: Dainu hauñdia izan nuen, eta behar nauzu Kastigatu, bada kit onghi.

Notes du Traducteur: Dans la langue basque l'emploi des lettres L, V, X, Y, est supprimé. Ils sont remplacés par K, B, Es, J. La lettre S prend toujours un son splein comme en espagnol. Le Z se prononce toujours durement comme une S en français et remplace le C que l'on n'emploie que dans le son ch. Les voyelles e, i, u, gardent leur prononciation propre dans quelque endroit qu'ils se trouvent; par exemple dans Aita, il faut lire Aita. L'e est toujours fermé et u fait toujours ou comme en espagnol.

Deluc

Traduction en basque
de
L'Enfant Prodigue.

Observations préliminaires.

La langue basque se prête difficilement à une traduction littérale. Ses locutions particulières, ses mots à sens multiples et étendus, ses expressions primitives, et assez rares, ne permettent de traduire certains mots français qu'en les basquisant, si je puis m'exprimer ainsi, et obligent très-souvent à changer la tournure de la phrase française pour conserver le sens véritable de cette phrase. Quant à son orthographe, elle est unique et ne souffre aucune altération; chaque lettre devant garder, toujours, sa prononciation particulière, d'où impossibilité d'employer certains caractères dont on se sert pour noter les sons français, à moins d'écrire une langue basque, qui ne le serait pas. J. B. D.

Canton de Sr Jean de Luz.

1203.

L. 1

Haure prodigiosa

1° Qui con batte es couen li seme baieis, Gaste-
nae eran cion cutari. Dombora da ican nadin neure
naousi eta ican decadan diroua. Parti cacon coure outa-
souma eta ekhar acou lehar douana. Ba one semea eran
couen aita, nohi duban becala. Gaichtaguis bat haiz eta
gastigatoua icanen haiz. Eta icde hiz treta bat partitou couen
lere outasouna eta equis citouen. li parte igoualae

2° Combeit equunen bourouan seme traru gan een
herutic equinez foutitua eta nehon adioric equis gabe Crebesa-
tou couen hainit lare, oghar, arribera eta ethouen een hiri han.
di batera non bou dirou gouai gastatou batteouen. Combeit
ilhabeten bourouan salbou lehar ican citouen bou اروپا
leharrae omaste eahor bati eta eman een mut hill. egouen
couter landetara l asten eta idien caintsarat
3° Ordouen arras malourous een. Es couen quehiago

ogueric gabaz lo equiter es jouric beroteco hoto hari
eouenian. Patoustan hain gose con non janen barteouen
gogotic serice jaten citousten asa osto eta froutou ouste
hec bainan es ion nehorc emaites

2° Aua to latey barnea houtsa outsi eouen tou
bouroua exortera cadra tchar batera bequira eago
laric leotic airian estiki cabiltan chorieu. Gueroioua
eouen aquitens eoua ilharquia eta icarrae eta erran
cion bere bourouari nigarrey. Han nere autaren etcheane
thea da sekie doutena oguia eta arnou arrolteeae eta
gama nahi douten becombat. Dombou harton ni gosiae
hittan hari nairy hemer

3° Inqui do althaterat no ha ganen ene autaren
bilha eta erranen deot. Equinnouen belt hatou nahi
icatou nouenian eou gutatou. Lamdiski houta equin
nouen eta beharnaoueu gastigatou. badakit on qui
Onacacoula quehiago eoure somea icon da trata naca
eou eoure ashen exbitaria becala. Hobendoun nirtes
bainan iragater hari nirtes eoure ganic ourous.

6° Aita barat eas een akabaten bere loien
arrosateae miraten citouen sagar ondouae eta maha
tsae. Fouci eouenian etortem lidean bere semea dena
estabia icordiz eta erraoutsey ichteria tiegnatouy penay
sinhetsi eouen. Galdetou eion bere bourouari lehar eouen
gastigatou hala lehar eion barthatou. Athenean
nigarrae bequitan edaten diosca besoue eta leporat
salto equiter diolarie emaiten dio mousou handi bah
7° Guerojar araci eouen bere semea. Galdetou

citoun here fondea eta avous ouae: a Nahi dgu mantaton
shen becala haur gai chova cioten erum bilhou cireneo.
Astigastigatoua icatou da: ne hore es de cola orasiarie
bater equin. Catoste icousterat ebhar cocoue fite
saviota poullit bat emocoue errestous bat hevian eta
sapata berria sangotan. Hor ea epue oillarrae, ahatean
eta ehor hitteco on des ahete bat behar dougon
Agarrekin Jan edan eta equin besta haoundi bat

1° Jehie obeditou, eouten here navusi eta om on
eouten mahainen gaineas oy hal eder bat. Moment bereas
seme saharrena beledoy ihisite bore sakourrekin
a larda avialoto hau? galdetou cioten jouramentouca
Quete douk cantay au caistela demen: es da goiz equi ethor
nallin qui belerak. Errotou care nere aita? D)

2° Esone semea es naiz hala, ihardetsi couen
caharrae Equiten ba douk hovi, eeren lam aiz lescarioz
lethea. Cantateen dougon eta ourous gare eeren baitou
jou ongui certay canta. Nahi doukan esto ey behar co
douc cantatou he ere eta alegueratou gourekin
eeren eta hire anaya hilla ena ethori baitu
hicirak. Tortou balitz becala douc, atso galdoua
cen, egoun hora beritz atemana

Ascan. l. 11 X^{to} 1876

F. Institutus

F. Cillón

Commune de Bidart.

1204.

L. 1

Canton de St Jean-de-Luz.

Haour prodigoua.

1°. Quicon batek itcitouen bi semé baïcik. Gasténak erran cion béré aitari : « Dembora da néré bourouaren naousi ican nadin éta diroua ican decan. Nehardout emendik gan éta tokiak ikusi. Particagou cowé icatéa éta erran néri tocaten caïtana. — Ba, ené seméa, dio aïtak, naoucan bécala. Gachto bat haïs éta icanen haïs pounitoua. » Guéro ideki cuen tixéta bat, partitou icatéa éta hétarik équin bi moultcho bédin.

2°. Egoun goutiren bourouan, semé tzarra ganteen erritik, bortitz éta nihori agourrik erran gabé. Crébécatou citouen haïnitz larre, aïhan, erribéra éta étouxi hiri andi batétarat, noun

Dépendatou çouen béré dirou goucia. Gombéit
illhabétoren bourouan béhar icatou citouen
saldou béré piltzarrak émaste çahar bati éta
moutill yarvi : igarri çouten landétarat astouen
éta idien contourerat.

3.º Ordouan arras malhouros icatou cen.
Etcouen quéiago oquéric gabas lo équitéko, es
éta souvik bératéko hotz équiten çouénéhan.
Batzouéstan haren gosheá hain handia cen yanon
baítcitouen ourdiék yaten tousten asha ostóek éta
frouitou oustéldouék, bainan nihok étion déouhik
émaïten.

4.º Orvatcaldé batez sabela houtsa, béré bouroua
oustou dou érotérat alki baten gainérat, béiratous
léhotik aïréan harinké dabiltçan çhoïéti. Guéro
ikuchten ditou aguértçen çérouan ilharguia éta
icarrak éta béré bourouari erraïten dio nigarrés
çagolarik : Han, nére aïtaren étchéá bétéa de
moutillés çoinék baítouté oquia éta arnoa,
orvaltéak éta gasna naouten bécin bat. Demb
béreán ni gosheák hiltzen hari naïs.

5.º Béhas altchatouko naïs, ganen naïs nére
aïtaren atchématérat éta erranen diot : Nécatou
bat équin nouen, nahi icatou nouénéan çou out
Çorigaïts icatou cen énéçat, éta béhar naouç
païrahaci badakit arras oungui. Es nacacoula de
quéhiago çuvé séméa, ican çaité nére aldérat ç
asken moutilla banitz béçala. Hobendoun icar

naïs, bänan iradunquiten hari ninteen çoutarik
houvroun.

6°. Aita béré bahatcéan cen béré lozen avroshatcen
acabatcen : sahar ondoen éta mahatcen bishitan çabillan.
Scoushi çouénéan bidean hédou béré séméa déna icéridis
éta hevrautsey éstalia, çango bat errestan, howra céla
Doïdoïa sinéti çouen. Béré bourouarékinn çagon
eyan païrahaci édo barkatou béhar cion
Askénéan, nigara béquétan, idéki ciostan
béshoak, éta érois haren léporat moushou handi
bat éman.

7°. Guéro yar haraci çouen béré séméa ; Déitou béré
yendéak éta haouçaak : « Nahi dout maïtatou
äintcinéan bécala, haour gachoa, ciosten ervan
elkarretarat bildou cirénian. Aské païratou dou
nihort orai es déçola gaïskirik ervan. Çatosté
haren ikustérat, étar oçoué laster yaountei poullé
bat ; émoçoué errestoun bat errian éta çapata berrin
çangoétan. Hartouco ditoutçoué éxi oïllarac éta
chateac éta ékarvico ilteço on den chahal bat
béhardougou édan, yan elkarvéquin éta besta handi
bat équinn . »

8°. Moutillek obéditou ciosten béréna naouciari éta
éman Dafäilla éder bat mahinaren gaïnéan.
Häinbertcénarékinn, séméuc çaharona sartcen ce
ihicitic béré çacourrékin : « Cer da bada arra
havu dio youramentoua dariola. Ousté dout cam
hari cinéten hémen, ordou çouen quibélat étar na

Errotou care' aita ? »

9: Es ene séméa, es naouk hala, cion evan
quicon çaharrak. Hori équiten balinbadiat
boskarios bétéa naïçélacats équiten Diat. Cantat
Diagon éta hourous goütouk, écén caouhoua h
Douc. Nahi balinbadoue édo es, hic héré
Douc guvékin cantatou éta boskariotou, céren
éta hivé hiltén anaya bicirat itcouli baïta
Hoxai sortén balis bécala Douc; atça gal
houen, égoun hovea atcémana. »

L' Institutur.

(Signature)

Commune de Piriatou.

Canton de Saint-Jean-de-Luz.

Haur Prodigua.

1. Guiron batec ebituen bi seme bairic. Gartenac erram zuen bere aitari: « Dembora da iran nadin nere nausi eta iran deradan diru. Behar dut gan ahal iran eta toquiace icusi. Tartaya xaru xure ontasuna, eta ekaru iran behar dudana. — Bai, nere semia, erram zuen aitac; nahucan bezala. Gaisto bat hair, eta punitua iracen hair. » Guero, idequitriaequin tiroir bat, tartayatū zuen bere ontasuna, eta equin bi fusca berdirac.

2. Egun gutic onduan, seme txarra gan zen herrietie equitiarequin fierraena, eta adioric erram gabe ne hori.

Crebesatu rituen larre airkitz, oihanac, erriberac eta etorri ren
hiri handi batetarat nun gastatu baitruen bere diru guria. Lem-
bait illabeteren buruan, saldu behar iran rituen bere pusac emas.
Requi zahar bati, eta bera eman mutill irateco; igorri ruten
landetarat idiac eta astuac han raintreco.

3. Orduan arras malurus iran ren. Eruen quehiago
oheric gabax lo equiteco, ex suie berotreco hotz equiten ruenian.
Hain gosi ren batruetan yaen baitrituen onqui rerric yaten
turtan fruitu usteldu eta ara hosto hec; bainan nehorc etrion
deusic ematen.

4. Obratsalde bater, tripa hutsa, utri ren erortreat al-
qui baten gainerat, beiratriaequin leihotic choiac aringui
airabren ruenac. Guero icusi rituen oqueren ruan illar-
quia eta irarriac, eta rion nigarretan. Hanteku, nere aitaren
etehia betia da sehir, dutenac oqui eta arno, arrotre eta
gasna, nahuten berenbat. Dembera hortan, ni, gosiac
hiltren nago hernen.

5. Ebien, alchaterat noa, gaen nair, nere aitaren
causitreat eta erraen diot: Iquin nuen becatu bat, ru
quitatu nahi iran ruenian. Falta handia iratu nuen
eta behar nauzu puritu, badaquit onqui. Er nararula
deitu queiago rure semia, trata nararu rure sehietarie
arquenequa berala. Falta dun iratu nintzen, bainan sozi-

Bren nuen xue danic wuun.

6. Uita bere baratrian ren, bere loriae avrosatren fini-
Bren; bisitaren rituen sogavrac eta mahatsae. Tusi ruerian
bidiaen gainian, bere semia etortren dena estalia izerdiz, eta
herrautsez, xangua herrestan, a pionax sinkets xeraquen. Gal-
detu zuen bere luuvari punitu behar zuen edo barrikhatu behar
zion..... Anfin, nigavria bequietan, xabaldu xaircon besuac eta
harrien lephorat eroriz eman zion musu gorro bat.

7. Guero yarreeri zuen bere semia; detu rituen bere
yendiac eta auruae: « Maithatu nahut lehen berala, haur
gaichua, erran zioten bildu xirenneco. Asqui punitua iratu
da; nihorc orai etraiola equin erreprochuric batere. Tator-
te icusterat; ekharroque laster maipulis jollit bat, erro-
sue errartun bat erhian eta xapata berri batuec xan-
quetan. Hartzen ahal tutrue ere olarbatuec, ahalebatuec eta
ekhartzen chaal bat ona hiltreco; edaterat goazi, yaterat
elcarrequin eta equiterat besta handi bat.

8. Ichie obeditu zuten beren nausiari eta eman zuten
dafalla eder bat mahainaren gainian. Memento berian,
serre zaharrena heldu zen ihixitic bere xacurrequin;
« Zer da bada harroto hori? Cihu equin zuen yuramentua
havi xelavic. Uste dut cantabren duruen emen; eta lasterre-
qui etor nadin. Bvua rare, nere aita? »

9. U, nere semia, exnauc ala, errespunditu zuen
zaharrac. Iquiten badiat ori, due bozcarioz, betia nairkla-

colis. Cantabren diu etā unus gailuc, seren ba

gu onqui rentar. Hic nahi edo ex, beharco duc hic

cantatū etā borcaviatū querequin, seren hie ania

rena beruiz etōri baita birirat. Orai sortū balitū ber

duc. Altro galdua xucan, equon horra arapatua .

L'instituteur,

Pommet

1206. I. 1

Commune de Siboune

Canton de St-Jean-de-Luz

1. Guicône batec ^{Haour} arlotatoua ^{ecce} couine bi semé baïcie.
Gartéénac erratène dou béré aïtari : « Ordou da icane
nadiène néré bourouace naousi éta icane décadane dirou
Béhar dout gane courri lasterre ilhoustéral. Parti caço
couré ontasouna, éta imane cadaçou niri helou caoutane
- Bai, iné semia, dio aïtac ; nahi doucane bégala.
Moutico gachto bat haïce éta icaniène haïce gartigatoua
Guéro cabaltcène douclarie tiéta bat, partitou couine be
ontasouna éta équine citouène bi parté bardinac
2. Hancic lasterre, semé gachtoa gan cône horri
fierraéna équiténe couclarie, éta nihori adioric errane
gabé. Couuritou couine landa, oïhane, ouhéitec haïnit

éta éthorri cène hiri handi batétara, none gastatou
baitouène bère dirou goucia. Conbait hilabitérine bourouane,
Saldou bihar icane citouène bère arropac émarzé cahar bati
éta bihar icane couène émane Siki : égorri coutène albor
retarat asto éta idi gaintéerat.

3. Ordouane, arras dohacabi icatou cène, gaouace
ohéric gabi lo équitéco, souric gabi béroccéco hotce équitène
couéncane. Conbait alice halaco gosé handia couène,
none yanine baitcitouène ourdec yatène citourstène aça
estoac éta frouitou ousteldouac.

4. Arriats batece, tripa houtsic ématène da alkhi
batéan yaviric, léihotie beiratecène citouélaric arhinki
aïréan gatène cirène choriac. Guéro ikhousi citouène
aquerteène cérouane ilharguia éta icarrae, éta nigariétane
cagoélaric érrane couène bère bourouari : hane, nère
aitarène étchéa béthéa da séhice coïnce baitouté ogui
éta arno, arrolté éta gasna, nabi doutène bécambat.
Dénbora hortane, ni, goséarékine hiltéone ari naïce
hémoné.

5. Pérace altchatouco naïce, ganène naïce nère
aitarène gana éta érranène diot : « Békhatou éguine
nouène, couréganic ourroundou nintcénéane. Houts handia
éguine nouène, éta bihar naoucou gastigatou, hori badakit
ongui. Ece naçacoula quéhiago déit coué séméa, ibil
naçacou coué séhiotarie arkena bécala. Oquéndoune
nintcène, baïnane couréganic ourroune hainita sôpitécène
naïcène. »

6. Aïta bère baratcéane cène bère arkéne loricé
houé ématène : bère sagar ondoène éta mahatsène
ikhertcène ari cène. Bidiarène gainéane, ikhousi
couéncane éthoitcène bère séméa, icordice éta erhaoutéce

goucia estalia, Gangoa Terrestane, doïdoia Sinhetsi gouene.
Béré bourouari galditou gouene bihar gouenece garbigaton
ido barkhatou Arkéniane nigarrac béquictane, hédaton
civène bésoa, éta lépholie hartcène, couélarie mousou handi
bat imane civène.

7. Guéro yarraraci gouene béré Sémia; deïthou
citouène béré yendiac éta souçoac éta bildou bégaïne
lasterre, ~~eriane~~ civène; a Naki doute maïthaton
l'éhène bécala, haour gaïchoa. Atki garbigatoua icaton
Da; oraï nihore iée diocala équine errepotehouric
latéré. Gatoxté ikhoustérat; lasterre imogoué
erhaztoune bat erhiane éta gapata berriac gangoctane.
Martouco ahal ditougué éré villar éta ahaté
gombail éta ikharrico éré chahal on bat hiltécoco.
Edanène éta yanène dougou ilgarrékinne éta équinène
besta handi bat.

8. Séhic obéditou goutène bérine naousiari éta
imane goutène tahaila derre bat mahain gaïniane.
Néméto bérane, Sémé guéhiéna éthorri cène
ihicite béré chacourékinne; youramentou équitène
couélarie oïhu équine gouene; a Cerre da bada
arrabots hori. Ousté dout khantouce ari caréne
hémène. Ece da goïcégui éthor naviène. Erhotou
Othé caré, iné aïta?»

9. « Ece, iné Sémia, iée naouc erhotoua,
dio aïta caharrae. Gaouca hori équitène diat,
cérène hainitce aliqéra naïcène. Khantatcène
diagou éta dohatou gaïtouc cérène dougoune
arraqoïne. Hic naki ido iée naki, béharco
doue khantatou hic éré éta aliqératou gaurékinne,
cérène hiré anaïa. hila cerna phiztou den.

Tathou berria balice bicala douc : atco galoua
goukane, égoune horra none dène biciric v.

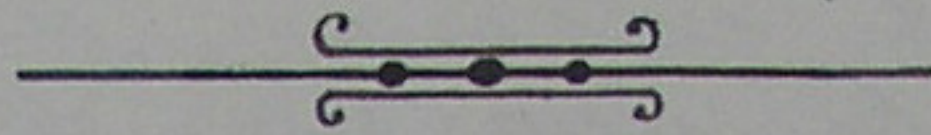
Cl. Nagoray

Instituteur
à Ciboure (Socoa)

Commune de Guéthary.

1207° L. 1

Canton de St-Jean-de-Luz.

Haur Trodigoa.

1. Guizon batec ez cituen bi seme baicic. Gastenac erran cion aitari: "Demborada nauzi izan nadin eta dirua izan dezadan. Behar dut gan eta tokiac ikhusi. Partizazu zure onthasuna eta eman nauzu nere izaitea. - Ba, nere semea, dio aitac; nahidukan bezala Gaichtaquin bat haiz eta pugritua izanen haiz." Idekitcen du tireta bat eta partitcen bere izaitea bi pharte igualetan.

2. Egun cembeiten ondoan, seme tzarra gantzen herritic fierrarena equinez, eta nihori adioric errangabe. Crebessatu zituen hagnitz larre, oihan, arribera, eta ethorri cen hiri handi baterat, nun despendatu baitzuen bere sosa. Cembet hillabetheren buruan, saldu behar izatu zituen bere arropac

emazte chahar bati eta bera alokatu
muthil izateko: egorri zuten landetarat
astoen eta idien zaintzeko.

3. Orduan, arras maluros cen.
Etzuen gueshiago oheric gabaz loeguitako,
ez eta ere surik hotz cenean berotzeko.
Bembait aldiz zuen hain gosse handia,
nun yanen baitzuten zerriek yaten
tuzyten aza hosto eta fruitu ustelduac.

4. Gau batez sabela hutza, bere
nahitarat erortcen da kadiro baten
gainerat, behatzen du elaric leihotic,
arinki airatzen diren chorieri. Guero
ikhusi cituen ceruen aguertzen
ilharguia, eta izarrac, eta erran
zuen nigarrez: Hban, nere aitaren
etchea bethe da sehiz ceines baitute
ogui eta arno, arrotze eta gasna nahi
duten bezembat. Dembora berean ni
hemene gosez hiltcen hari.

5. "Beraz, altchatuko naiiz
eta ganen nere aitaren ganat; erranen
diot: Bekhatu equin nuen zu utzi
nahikatu cintudanean. Badakit falta
handi nuela eta behar nauzu gaztigatu.
Ez nazazula deit gueshiago zure semetzat;
trata nazazu zure azken cerbitzaritaric
bat bezala. Faltadun nintcen, bagnon
sofritcen nuen zutaric urhun..."

6. Aita bere baratcean cen, eta
loreac urtaturic bisitateen cituen sagat
ondoac eta mahatsac. Ikhusi zuenean
bidearen gainean bere semea heldu,
icerdiz eta herrautsez dena estalia,
zangoa herrestatur, doyetan sinhetsi
ahal izatu zuen. Galdatu zuen bere
buruari, behar othe zuen gaztigatu
ala barkhatu. Azkenekotz nigarra
bequietan hedatu ziozkan be soac eta

lephotic lothur eman cion musu handi bat.

7. Guero bere semea yarrarazi zuen;
deitu zituen bere ethecoac eta hauzoac:
"Maithatu nahi dut aitzinean bezala, hau
gaichoa, erran zioten bildu ziren pontutik.
Aski gaitigatua izatu da; orai ni hoc ez
dezon erreprochuric equin. Zatoste hunen
ikhusterat; ekharroque laister beztimendaric
ederrena, emoque erhartun bat erhian eta
zapata berriac sinetan. Hbarteen ahal
tutzue, oilar, ahate eta chahal on bat eta
erematen hiltcerat. Janen eta edanen
dugu elgarrekin eta besta handi bat
equinen."

8. Muthillec obeditu zuten beren
nagusia eta eman zuten dafailla eder
bat mahagnaren gainean. Memento
hartan premua helducen ihizitik bere
zakurrekin: "Ber da bada harramantza
hau? erraten zuen yuramentuka. Idur-
ritcen zait hemen khantatcen duzuela?
Ez da goizeguy ethornadin. Aita,
erhotu zare?"

9. "Ez, nere semea, ez naiz
erhotu, erran zion aita zaharrac. Hola
banair, allegrantziac be thea naizelakoan
naiz. Kantatcen dugu eta uros gare,
zeren arrazognac baititugu. Hic ere
beharko dug, nahi edo ez, gurekin can-
tatu eta alegueratu, zeran hire hillacen
anaya phistu baita. Perriz sortu balitz
bezala: atzo galdua cen eta horra egun
hatchemana.

Notes.

1. Dans notre idiome local, toutes les

lettres se prononcent. Ainsi le son composé
iï se prononce iï, chaque voyelle laissant
entendre un son distinct. Dans la consonne
double *ph*, qui n'existe pas en basque, les deux
consonnes doivent être articulées séparément,
l'h étant aspiré.

2. La voyelle *e* n'est jamais muette; elle
répond toujours à l'*e* fermé français.

3. La voyelle *u* se prononce toujours *ou*; elle
est muette dans les syllabes *que*, *qui*.

4. La consonne *p* se prononce à peu près
comme l'*p* double en français. Cependant sa
prononciation véritable ne peut se rendre
par écrit: il faut l'entendre de la vive
voix d'une personne parlant bien la langue.

5. La consonne *ny* a le son de l'*s* dur.

J. J. Lazabane

1208. L. 3

Commune de Hendaye

Canton de St Jean de Luz

Aur prodigua.

Guicon batec baituey bi seme. Gastenac erran cioen bere aitari: « Vere aita, eman nacu cure onthasunetic cor nancun partea. » Aitac equin ciocaten bere onthasun parteac.

Dembora guthien onduan, seme gastenac, bildueta cituen guciac, gantcen hiri urrun baterat. Bici car bat ibilli cuen eta cituen guciac laster gaspillatu citu.

Denac despendatueta, icancen gochete handi bat erresuma artan. Vaster obligatia icatu cen emaitia ber burua hango nauti baten seroiman, coinec igorri baitu bere cherriey contucerat. Nainbertcainon malthurus c

cinic embuaten citum animaliac, coinec possible, cutu
beru gosia satisfacten.

Orduan bere buruari errancuen. « Cembat
seruicari dire nere aiten etchian coinec dutey nahi
duten beumbat ogui, eta ne gosiac hiltzen hari naiz!
Bihurtuo naiz nere aitey etcheat eta erranen diot: « Nere
aita, becatu equin dut ceruen contra eta cure contra; es
dut quehiago meresi cure semea deitzia, taata nacu cure
mutilbat becala. Alchaturcu effectuski eta gancen bere
aiten etcheat bihurtuco. Uruncen etchetie eta bestitarte
an bere aitaic ikusi cuen, eta compassiones ukitua, gan
cen lasterca arren ganat eta bearcatu cuen. Orduan,
semeac erran cioen. « Nere aita maitea, becatu equin dut
ceruey contra eta cure contra. » Bainan aitaic acabatarat
utxi gabe detke citum bere serbitcariac eta erran uotey
« Ekaratue laster bere lehengo arropaderrac, besticacue
emaicue errestumbat errian, oinutacac sangotan; coaste
chaat quicenen hiltcerat, coin eta nere semea ilhacue
pistu da; galdua cen eta atchermana ican da. » Eta equin
cuten aitaic erran cuena.

Memento artan seme saharrena landan cen.
Ehorri cerean aditu cuen etchetie urbilharekin besta
baten arrabotsa, musica, dantzac. Ditu cuen bere serbitari
bat eta galdetu cioen cer quertatucen. Erreputa hau
equincioen: « Cure anaia ehorri da, » eta condatu cioen ce

manatu cuen arren aita equitea bere semearen Athorpena
celebratuen. Orduan seme saharrenac coleran sartuen
eta etuen etchian nahicatu sartu. Bere aita ateratuena,
arren ganat urbiluen eta othoiztu cuen sartia. Bainan
erresponditu cuen: « Niñiz hurb aitan serbituacuen cañut,
es naiz secular cure manamenduen contra gan, eta es naiz
secular aurtzume bat eman nere lagunekin besta egutea.
Eta cure bertea semea Athorri da bere onthasun guicia
gaspillatu onduan presuma galdu batsuequin eta hil
dun arrenteat saat guicena. » Aita errancioen: «
Nere semea, nerekin care bethi; dituban guicia curete
dite. Bainan cure anaia ilhacen gureteat eta fustu
Es othe da behar allegriatu? Galdua cen eta atema
ican da. »

L¹⁴ Institutuen
Y Choubar,

Communes Ubrougue

1209. 1. 2

Canton de St Jean de Luz

L'Enfant prodigue

1° Guicon batec ez cituen bi seme ber.
Acerie. Gartzencac erraten dir bere aitari « Dembora
da nere buruan nauti igan nadin eta dirua
igan decadan. Behar dut gan eta behar ditut
ikhusi berriac. Pharti, edeu, curre icantatia,
eta ekhacu sokateen caitana. Bai, nere
semea, erran cion aitarac; nahi duken begala;
Gaichto bat haiz eta gartzigakua iganen
haiz. » Eta idekiten cuelaric treta bat,
phartitu curen bere icantatia eta bi pharte
igual equin cituen.

2° Handie combat equinen buruan, seme
gaichtoa gan cun berriac ferra equiten
cuelaric eta nehoi adioric erran gabe.

Tasatu cituen larre hainiz, boyanae, bur
handiae, eta etborri biri handi batetarat, non
diru quicia gattatu baitcuen. Cembait ilhabete-
ren buruan behar icatu cituen bere zarpilae
saldo emazteki chahar bati eta burua placatu
sehi icateko; egorri cuten landetarat astoae
eta idiae cauntzerat

3° Orduan arras malhurus icatu cen.
Ez cuen quehiago oheric lo equiteco arratsetan,
Ez eta ere swice berotceco hotz equiten cuenian.
Batzetan hain got handia cun non yanen
baitcituen herice yaten dituzten, aca hosto eta
fuitu ustelduetaric; bainan nihore ez cion
deutic ematen.

4° Arras bates, tripa butta, utzi cun
bere burua erortzeat alhi baten gainerat, lehotic
beirateen, cuelaric haurtan arinki cabiltzan chu-
riac. Guero ikhusi, citun agortzen, ceruan ilhar-
quia eta icarriac eta erran cion bere buruari ni-
garrez: « Han, non aitaran etchea mutilez bethea
da, dutenak arnoa eta oquia, arrotziac eta
gatua, nahi duten beambat. Dembora hortan, ni
gotiac biltzen hainiz bemen.

5° Beraz altchaturon naitz, ganen naitz, non
aitaren atzematerat eta erranun diot: « Bekkatu
bat equin nun cutaric aphantatu nahi icatu
nubenian. Arrocin eskas handia icatu nun,
eta behar nauen gattigatu, bada kit onqui.
Ez nacacula quehiago dith cure semea, bata

necacu, cure azhen sehia becala. Taltadun min-
teu, bainan hiraten nintzen cutarie urrun. ».

6.º Aita bere baratzean, cen, bere loriae frus-
cataa akhabatzen: bisitatzen cituen saharriac
eta mahatsak. Ekhusi, cunenian bidetzen gai-
nean ethortzen bere semea dena estalia icerdiz,
eta errehautsez, sangoa errestan doy, doyetarie
siretsi, cun. Galde equin, cion bere buruari
heyan behar, cun gaitigatu edo behar, cion bar-
kharu..... Azkenian nigarrac bequitan bema-
cabaltzen diozka eta harrun leporat bere burua
botatzen duclarik ematen dio musu handi bat.

7.º Eta yar hartzen du bere semea; deitzen ditu
bere yendae eta hauquac: « Naithatu nahi dut
lehen becala, hau gaucha, erraten diote bildu
dienco. Aski gaitigatua icatu da: nihore oray
ez diocata equin erreportchuric. Catozte huren
ikhustorat, ekhar coque laster beztimenda pullit
bat, emoque erreztun bat errian eta zapata berriac
zangoetan. Tosibleko duque ore hartcea oilbarra
ahatiac, eta ekharri chahal hiltceco on den bar-
yanen du eta edanen elgaruekin eta equinen bes-
handi bat. ».

8.º Lehik obeditu, cuten bere nausiari eta
eman cuten safaia ider bat mahainaren gainean
Demora berian seme caharruna ethortzen, cen
ihicitik bere chakuruekin: « Cer da bada hart-
bots hau? oihu equiten, duque yuramentuka.
Uste dut cantatzen duque hurren: ez, da

sobera goizequi quibelat et horri naicen. Erro
care nre aita ?

9. Ez nre semea ez naiz hala, ihardes
du çaharrae. Horri equiten badut ceun boz
rioz bethea bainaz. Cantaten dugu eta
gaituk ceun baitugu onqui certaz. Nahi
edo ez, beharko duk cantatu hic ere eta
queratu gurkin ceun hie anaya hila ceun
et horri baita bicirat. Sortzen balitz beca
duk: Atzo galdua huen, gaur horra n
duken hatzemana.

Urrugun, le 1/ x ^{bun 18}

L'Institutum comm

A Soubies

Canton

o'

Ustaxicity.

1210. B.N.W. 2
Commune d'Ustaritz.

Canton d'Ustaritz.

Guizon batec ez conen bi seme baicic.
Gaztenac erraiten dio bere aitari: « Ordon da ene
nausi ican nadien eta dirouya ican decatan. Beha
naiz youan ahal eta ikous ditcatan basterrac. Part
caton core icanac eta eman decadacon ican beha
doutana. - Bai, ene semea, erraiten dou aitac;
nahoukan becala. Gaichto bat hiz eta gartigatouya
icanen hiz. » Guero idekiten doularie tieta bat,
partiten dou bere ontasouna eta equiten hartarie
bi parte berdina.

Egoun gontien ondote, seme teava youan
cen heritic fierraina equinez eta nehori adioric
uran gabe. Trebesaton bitouen larreac, hañitiz
oyhan, our errekeac eta yin cen hiri handi batita
noum chahoutou baitcouen bere dirou goucia.

Cembait hilabeteren buruan, baldin behar ican
citouen bere soineco piltcarac emaste çahar beati eta
bere buruaya aboitu moutiltçat. Igorri çouten landetara
astoen eta idien çaintceco.

Ordouan aras malourous ican cen. Ez çouen
quehiago çherie lo equiteco aratsean, ez eta ere soure
berotceco hotz haicelarie. Batçouetan hain gosse cen
noum yanen baitçouen gogotie açã hosto eta fruitou
ousteldou ourdec yaten ditouyten hee; bainan neho
ez civen fitsie emaiten.

Arats batez, tripa houtsã, outei çouen bere
buruaya erotçerat çatcheta baten gainerat behatçen
çoularie, leyotie ainkie aircan ibilki civen çhorie
Quero ikoussi çouen aquotçen çeruan iharçua
eta icarac, eta ~~erian~~ çouen bere buruayan
nigariç; Han, ene aitaron etchea betea da
moutihitez çoince baitoute oquia eta arnoa, arrotç
eta gasna, nahi douten becembat. Ki, dembora
hortan, gosiac hiltçen hai naiz hemen.

«Eh bien! çhoutitouco naiz, yoanen naiz
aitaren çarat eta erranen diot: Bekatou bat e
nouen, quittatou nahi ican cintoudarian. Hou
handia ican nouen eta behar nouen gaztigato
badakit onqui. Enecaçoula quehiago çoue çen
teit, trata neçaçou çoue azken moutihit beca
Coupable ican nintçan, bainan ~~enecatçen~~ ^{enecatçen} hain
çoutarie ourroun.

Aita bere baratçian cen, bere bere ourdare
arotçen: bisitatçen citouen bere sahar ourdoac

mahatsac. Noiz eta ere ikusi baitzuen bidean bere semea oro estalia icerdiz eta heraitsez, cangoa herrestan, doyan doi sinhetsi zonen. Gálde equi zonen bere buronari heyan gaztigatou behar zonen edo barkatou behar zioen. Anfin, nigarra bequian, besoac cabaldou cizkan, eta bere buronua botatzen conelarie tharen leporat eman zioen mousou handi bat.

Quero yavianaci zonen bere semea; oihou equi zonen bere yender eta haucver. « Nahi dont maitatou lehen becala, haur gaichoa, erran cioten elgarretarat bildou zirenean. Asti gaztigatoua ican da: nehor ez diocala orai erreportelomic equi. Çatoyte ikousterat; ekar diocacoue mai poulis puillit bat, emocoue erreztan bat errian eta çapeta berriac cangoetan. Harten ahalco ditoutzoue ere oilarretarie, ahatekarie eta ekartzen ahalco doucoue ahatche bat hiltceco on dena: Edanen dorigon, yanen elgarrekin eta equien beta handi bat.

Mouthilec obeditor couter beren naousian eta eman couter dafaïla handi bat mahiaren gainean. Dembra berean, seme caharena heldou cen ihicitic bere chakourrekin: « Cev da ba harretots hoi? oihou equi zonen yoramentouka oute dont kantouz hari ciztela hemen; ez da goicequi quibelat yui nadien. Erroa cia, aita?

Ez, ene semea, enue hala, erreporta eman zonen caharrac. Hoi equiten badout, alegantiaz beta nicelakotz equiten diat. Kantouz hari gaitouc eta orous gaitouc, ceren baitougon arracoin. Nahi

badone eta ez badone, beharco douc hic ere
kantatou eta gourekou bozkariatou, ceren hie ana
hila baiten eta beviz yin baita bicirat. Lotou
baliz becala douc: atzo galdouya conyan, egoum
hona beviz karouya.»

Lalanne, Institutur
à Nottard.

Remarques:

L's se prononce comme un ch dur. Cette
prononciation est particulière à la langue basque.
Le z se prononce comme l's français.
Les sons au, ui, ou, eu, ouu, etc. se prononcent
comme si la consonne n'était suivie d'un e muet.
La lettre e se prononce comme un é fermé.
Le son ou s'écrit en basque, comme en espagnol
ain se prononce ain.

Commune d'Ustaritz.

1211. BNV. 2

Canton d'Ustaritz.

Quicon batec ez couen bi seme baïcie. Gaztenac erraiten dio bere aitari: « Ordoi da ene nausi ičan nadien eta dirouya ičan deçatan. Behar naiz youan ahal eta ikous ditçatan bazterrac. Parti çatçou çoure içanac eta eman deçadaçou ičan behar douena. — Bai, ene semea, erraiten dou aïtac; nahoukan beçala. Gaïchto bat hiz eta gaztigalou içanen hiz. » Guero idekitcen douelarie tieta bat, partitcen dou bere ontasouna eta equiten hartarie bi parte berdinaç.

Egoun gouttien ondotic, seme teçarra youan cen herritic fierraïna equinez eta nehoi adioric erran gabe. Prebesatou citouen larreac, häinitz oyhan, our eriekac eta yin cen hiri handi batetara, noun çahoutou baitçouen bere dirou goucia. Sembeit hilabeteren bourouan, saldou behar ičan citouen bere soïneco piltçarrac emazte çahar bati eta bere bourouya aloïtan moutiltçat. Igouvi çouten landetara astoen eta

idien çaintceco.

Ordouan aruas malourous içan cen. Ez çouen quehiago oheric lo equiteco aruatsean, ez eta ere souic berotceco hotz haicelaric. Batçouetan hain gose cen noun yanen baitçouen qogotic açã hosto eta frouitou ousteldes ourdec yaten ditouyten hec; bainan nehoc ez cioen fitsic emaiten.

Arriats batez, tripa houtsa, outci çouen bere bouroua erortcerat catcheta baten gainerat behatcen çouelaric leyotic arinki airean ibilki ciren chorier. Guero ikousi çouen aquertcen cerouan ilharguia eta icarrac, eta erran çouen bere bourouari nigarrez: Han, ene aitaren etchea betea da mouthilez çoinec baitolte oquia eta arnoa, arrotciac eta gasna, nahi douten becembat. Ubi, dembora hortan, gosiac hilcen hai naiz hemen.

« Eh bien! choutitouco naiz, yoanen naiz aitaren ganat eta erranen diot: Bekatou bat equin nouen, quittatou nahi içan cintoudarian. Houts handia içan nouen eta behar nouçou gaztigatou, badakit onqui. Enecaçoula quehiago çoue semea deit, trata neçacou çoue azken mouthil beçala. Coupable içan nintcan, bainan ourteen hari nitcen çoutarie ourroun.

Aita bere baratcian cen, bere lore ondaren avosatcen: bisitatcen citouen bere sahar ondoac eta mahatsac. Uboiz eta ere ikousi baitçouen bidean bere semea oro estalia icerdiz eta heriaoutsez, çangoa herrestan, doyan doi sinhetsi çouen. Galde equin çouen bere bourouari heyan gaztigatou behar çouen edo barkatou behar cioen. Anfin, nigaria bequian, besoac çabaldou ciozkan, eta bere bouroua botatcen çouelaric haren leporat eman cioen moudou handi bat.

Guero yarraraci çouen bere semea; oihou equin çouen

bere yender eta haucocer. « Uahi douc maïtatou lehen beçala,
haur gaïchoa, erran cioten elgarretarat bildou cirenean. Aski
gaztigatoua ican da: nehorc ez dioçala oraï erreportchouic equin.
Catozte ikousterat; ekar dioçacauc maï poulis pouillit bat,
emocoue erreztoun bat errian eta çapeta berriac cançoetan.
Hartcen ahalco ditoutcoue ere oilarretaric, ahataric eta ç
ekartcen ahalco doucoue ahatche bat hiltceco on dena: Edanen
dougou, yanen elgarrekin eta equinen besta handi bat.

Mouthilec obéditou çouten beren nauusiari eta eman
çouten dafaïla handi bat mahinaren gainean. Demora berean,
seme çaharena heldou cen ihicitic bere çakourrekin: « Cerda
ba harrots hori? oïhou equin çaren youramentouka. Ouste
dut kantouz hari cireztela hemen; ez da goïcequi quibelat yin nadien.
Eroa cira, aita?

Ez, ene semea, enouc hala, errepostea eman çouen çaharrac.
Hori equiten badout, alegantciatz bete nicelakotz equiten diat.
Kantouz hari gaïtoue eta ourous gaïtoue, çeren baitougou arraçoin.
Uahi badouc eta ez badouc, beharco douc hic ere kantatou
eta gourekin bozkariatou, çeren hire anaya hila baitcen eta
beriz yin baita bicirat. Sortou baliz beçala douc: atzo galdouya
çouyan, egoun horra beriz kavoustouya.»

Leon J. Martin,
rétirariç à Ustaritz

Commune d'Ustetze

1212.

L. 1

Canton d'Ustaritz

Haïr gastosa

1. Guicon batec ez cituen bi semé baïcik. Gaztienda erran cion bere aitari: « Dembora da ené nagusi ican nadin eta ican deçadan diru. Behar dut ahala ican hemendic gateco eta basteren ikhusteco. Parti çacu cur onthasuna eta emadazu nic behar dudana. — Bai, ené semia, erran çuen aita; nahi dukan beçala. Gaïsto bat haiz eta gaztigatua icanen haiz. » Guero idekitziarekin tire bat, partitu çuen bere onthasuna eta equin cituen bi çathe higualac.

2. Egun gutiren buruan, seme tzarra çuan çen herri fierrarena equinez eta nihori adioric erran gabe. Erbeso cituen haïnitzi larri, oyhanac, arriberac, eta ethorri çen hiri handi batitarat, nun çahutu baïtçuen bere diru quia. Çombet hilabetheren buruan, saldu behar ican cituen

(bere arropac emasteki çabar bati eta bera muthil eman: igorri
cuten landetarat han astoen eta idien çaintzeu.

3. Orduan, onqui malhurus ican cen. Ez cuen quehiago-
oheric lo equitecu gabas, ez eta ere suric hotz cenean
berotzeu hotz equiten cuenean. Flambergitaraino gosi cen
boltaca nun yanen baitzituen gogotic cherrie yaten ^{diuzten}
aca hosto eta fruitu esteldu hec; bainan nihore ez cioten
deusie ematen.

4. Arratz batez, tripa hutso, utzi cuen bere burua
erortzerat alkhi baten gainerat, behatuz lihotic arinki
aïretan çabiltzan choriac. Guero ikhusi cituen aguertzen
ceruan ilharguia eta ~~icarrac~~, eta erran cuen bere buruari
nigarrez çagoelarie: Hantchet, inï aïtaren ethea bethea
da muthilez coinec baitute oqui eta arno, arrotze eta gasma,
nahi duten beumbat. Dembora berean, ni, hiltzen ari
naiz goseaz hemen.

5. Eh bien, chutitueo naiz, quanen naiz aïtaren kausitzerat
eta erranen diot: Equin nuen bekhatu bat, cu utzi nahi
ican cintudanean. Hoben handia ican nuen, eta behar naiz
gastigatu, badakit onqui. Ez necaçilaquehiago çure simia di
trata necaçu çure muthiletarie azkena becala. Ican
nintzen hobendun, bainan sofritzen nuen çutaric urrun.))

6. Aita bere baratzean cen, bere loreen arrosatzen akh
batzen hari cela: bisitatzen cituen sagar ondoac eta
mahatsac. Ikhusi cuenean ethortzen bidean bere simia
dena estalia icerdiz eta erhaütsez, çangua herrestatzen çuet
doydoya sinheki ahal ican cuen. Gualdequin cuen bere
buruari gastigatu behar othe cuen edo barkhatu behar
cior..... Azkenian, nigarrac bequictan, hedatu ciorka
besoac, eta yauzi equiten çuetarie haren lepura eman cior
musu handi bat.

7. Guero yarraraci çuen bere simia; deïthu

(citur beré yendeac ita aücoac: « Nahi dut maithatu
lehen becala, haiir gáichoa, erran cioten bildu ciren beçain,
laster. Teatu da aski gástigatua: nihore orai ez deula equin
batere mehatchuric. Gatozte ikhusterat; ekhar coçue
berheala marapulis pollit bat, eçar coçue erhaytun bat
erhian eta çapata berri batzuec çangoetan. Hartzen
ahaleco tutzue ére oilar batzu, ahate batzu, eta ekhartzen,
chahal bat ona hiltzeco: edanen duqu, yanen elgarrekin
eta equinen besta handi bat.

8. Muthilec obeditu cüten beré nagusiaru et eçarri —
cüten dafaïla handi bat maháinean. Memento berçan,
anaya çaharrena itzultzen cen ihicitic bere çakhurtekin;
« Çer da bada harrabots haii? oihu equin cuen arnegüa
çariola. Iduritzen çait cantuz hari çáiztela hemen; ez da
goicequi itzul nadien. Erhoa çare, ére aïta?

9. « Ez, ére seméa, ez naie hala, ihardetsi: cuen çahamae
Equiten badiat hori, equiten diat çeren eta baináiz loriaz
bethea. Cantatzen diagu eta uros gáitue, ecen badiagu
arroçoinic aski. Nahi çan dçayan edo ez, beharço due
cantatu hic ere eta alegueratu gurekin, çeren eta
híre aneya hila cena pistu baïta. Gortzen baliz
becala due: atzo galdua çuan, equin huna num den
kháistua.

L'Institutur public d'Arts
J. H. Marot

Arbonne.

1213. L. 2

Historie.

Haoué prodiga. (1)

1. — Guigon batec etein bi chemé baïçik. — Gastéonac ercaïten die béré aïtari
« Ordou dou éné bourouaren nagouchi i çan dadin (2) éta i çan deçadan dirou.
Youan ahal behar naïs éta toki icouchi. Particæçen çouré ontachouna, éta émadaçou
oukhan behar doudana. — Baï, éné chemea, diro aïtac; nahi dou kan bécala.
Gaïchtagin bat haïs, éta gastigatoua i çan haïs. » Quéro tireta bat idéki
éta, béré ontachouna partitçin dou éta bi çathi bédinaç déquiten ditou.

2. — Handik égoun gouti barnéan, chemé gaïchtoua youan ein heretic
handiaréna équiten ouélaric, éta nihori agououé erçan gabé. Haïmits larri,
ouhan, ouhandi iragaiten ditou, éta héltçon da hiri handi batéra, non (3) çahout
béitçin béré dirou goucia. — Embéit hilabétéçin bourouan, béré jiltçarouak chaldou
behar i çan citin émasté çahar bati, ^{éta bika} çehi yavri behar i çan ein: landélarat

(1) La véritable orthographe laquelle sera haoué, le *u* se prononçant ou.

(2) Prononcé *in* comme en latin.

(3) Prononcé *ou* comme en grec.

igouri çuten asto eta idi çaintçera.

3.- Ordouan avrach dohakabé içan cin. Es cin içan quehiago çhérik gaouas lo equiteko, es çhourik hotç cémian bérotçéko. Askotan haïn goché handi cin non goçotik yanén bëttoutoum çerriek yaten ditusten açá hochto éta çroum ousteldou hek; baïnan nihork es cion réouchik émaïtén.

4.- Avratç Bates, çabela houtça, béri bouroua etçhatou cin, alkhiçka baten gainera, leïhotic béha sagolarik arinik aïrian çabilçan hegachtineri. Guéro ikouchtenditou aquertçén çerouan ilharguia éta içavrac, éta diro nigavretan. Hantçhet, éné aïtaren etçhia, oçui éta arno, avrotçé éta gachna, nahi béçémbat doutén çéhis bethia da. Dëmbora hortan, ni, heman goçhis nago.

5.- Eta bada, alkhatukonais, yanén nais éné aïtaren khaouchitçera éta evcanén diot: Bekatou bat équin nin outei nahi içan çintoudanian. Hobén handi içan nin, éta behar da gastiça neçaçoun badakit. Es neçaçou quehiago çhémié déith, érabil neçaçou çure çhéhiçtan askena béçala. Hobëndoum içan nais, baïnan çure çanik ouvroim hiratçén hari nintçén.

6.- Aïta béri boratçian çén, béri lorién boustitçia akhabateen çuela: çagarrén eta mahatchen ikhoustén çabilan. Ikhouchi douénian bidia barna béri çhémié heldou véla icerdis éta hovraoutches eçhtalia, Çangoua herrestan, nékis baïçén és çuin çinhéçhi. Dio béri bourouari gastiçatou behar doum ala barkhatou béhar dion... Askénian, nigavria béquiçtan, béçhouac çabalçen vioska, éta lépora çhalto éçuitén diolaruc émaïten dio mouçhou handi bat.

7.- Guéro çavrarastén dou béri çhémié; déitçén béri çéndiaç éta haouçouac: « Maïthatou nahi dout léhén béçala, haour dohakabéa, dioté ^{evraitçon} bildou dirénéko. Aski gastiçatoua içan da: nihore és véçala çäiskiruc évan oraitç. Çatosté ikhouçtera, ekharroçué lastéç maripoulitç édér bat, émaçué éviçstoun bat évçian éta çapata bévriac çangouçtan. Hartçen ahat touçoué éré oïlarvæk, ahatiaç, eta çkharçtan hiltçéko on dén çahal bat: élçavriçkin béhar douçou édan, yan éta beçhta handi bat équin.

8.- Çhéhiç obéditou çiotén béri nagouçhari éta éman çuten taçaila éçatç bat

mahainaren gainean. Ordou berian chemé çahavéna ihicitik heldoucin
beré chakhourékin: « Cerda bada havabotch haou? diotça arnegou équitén duila.
Idouri çacout kantous hari çaxétéla himén. Es da goicéqui éthor nadién. Erhoté
çaré, éné aita?»

I.- « Es, éné chemia, és navikochotou, diotça aita çahavrak. Gaouça haou
équitén ditiat boskarious béthie naïcélahots. Kantou équitén diazou éta dohate
gaitouk, écén badiagou céren. Mahi badouk éta és, béharco douc hic eré
kantou équin éta gowékin boscariatou, céren éta hiré anaïa hila éna
bicirat itçuli baïta. Oraï chortcen balits béçala douc: atço galdoua çou
égoun horra non dén hatcémana.»

Jn Payzass

Commune

BNW 2

1214

de
Halsou.

Canton d'Ustaritz (B. P.) -

Haur hondatzailea.

1. Guizon batec ezituin (ex zituin) bi seme
baizic. Gaxtenac erzan zion bere aitari: «Ordu da izan
nadin neure buruaren yabe, eta ukhan dezadan diru.
Yoan abal behar du, eta ikhus dezadan herri. Zathi
zazu zure onthaduna eta eman dezadazu heldu behar
Zautana. Bai, ene semea, dio aitac, nahi duyan
berata. Gaichto bal biz, eta gaxtigatua izanen biz.»
Guero idekiric tireta bal zathitu zuin bere onthaduna
eta equin zituien bartaric bi zathi bardinac.

2. Egun gutiren buruan, seme gaichtua yoan
zen heritic, burua goraric (La tête haute; au sens de fier
du texte, le basque n'a pas d'autre terme propre corresp^t exactem^t)